

MAJANDUSAASTA ARUANNETE KASUTAMINE RIIKLIKU STATISTIKA TEGEMISEL

Ene Saareoja, Merike Põldsaar

Palju on kuulda olnud ettevõtjate nurinat, et statistiliste aruannete esitamise kohustus on liiga koormav, ning õigustatud küsimist, miks koguvad riigi erinevad institutsioonid ühtesid ja samu andmeid ikka ja jälle. Halduskoormuse ja selle vähendamise teemaga on Statistikaamet tegelenud aastaid ja leidnud kord märgatavamaid, kord vähem märgatavaid kohti, kus oleks võimalik halduskoormust kokku hoida. Nüüd on selles osas suur samm edasi astutud: alates 2012. aastast lõpetatakse majandusaasta aruannetega dubleerivate andmete kogumine. Kuidas selleni jõuti ja kuidas andmekogumine ümber korraldati, sellest artiklis lähemalt.

Halduskoormus ja haldusandmete kasutamine riikliku statistika tegemisel

Halduskoormus ja selle vähendamine on päevakorral nii Euroopa Liidu (EL) tasandil kui ka Eestis. Euroopa Komisjoni mõne aasta tagusest uuringust selgub, et kõige selle täitmiseks, mis on sätestatud 72-s eri valdkonna õigusaktis, on halduskoormus EL-is rahalises vääringus hinnanguliselt kokku 124 miljardit eurot, sellest 0,8 miljardit eurot ehk 0,6% tuleneb statistika valdkonda kuuluvate õigusaktide järgimisest.

Statistikaameti üks strateegilisi eesmärke on vähendada majandusüksuste halduskoormust. Eesmärgi täitmist toetavad nii statistiliste aruannete esitamise elektrooniline keskkond ja aruannetega küsitavate näitajate lihtne, üheselt mõistetav tõlgendatavus kui ka andmekogudesse kogutud andmete (nn haldusandmete) kasutamine riikliku statistika tegemisel. Statistikaamet seadis strateegiliseks eesmärgiks kasutada 2011. aasta lõpuks statistika tegemiseks haldusandmeid vähemalt 60% statistikatöodes. 2010. aasta lõpuks oli saavutatud 50%-ne tase, 2011. aasta kokkuvõtted selguvad lähiajal. Statistikaametis on 2006. aastast kasutusel eSTAT – veebipõhine aruannete esitamise keskkond, kus alates 2008. aastast saab kõiki^a ettevõtete aruandeid esitada elektrooniliselt. Aruannete esitamise teeb andmeesitajale eSTAT-is mugavaks eeltäitmine, automaatse summeerimise rakendamine, CSV-failide impordi võimalus, klassifikaatorite ja raadionuppude kasutamine. eSTAT annab andmeesitajale teada aruande esitamise lähenevatest tähtaegadest, võimaldab ettevõttes määrata igale aruandevormile eri täitja jms. Et hinnata aruannete täitmise tulenevat koormust, on 2008. aastast eSTAT-i kaudu laekuvatele aruannetele lisatud küsimus aruande täitmiseks kulunud aja kohta. Koormuse mõõtmine kolme aasta jooksul näitab, et nii keskmine aruannete täitmise aeg kui ka summaarne koormus on pidevalt vähenenud. Kokku kulutasid Eesti ettevõtted, asutused ja organisatsioonid 2010. aastal statistikaaruannete esitamisele 57 200 tööpäeva, mis on ligi 9% vähem kui aasta varem.

Et tagada andmete rahvusvaheline ja ajaline võrreldavus, tuleb riikliku statistika tegemisel arvestada rahvusvaheliselt kokku lepitud metoodikat. Riikliku statistika põhjal tehakse olulisi otsuseid nii Eestis kui ka Euroopas ning nendel otsustel võib olla märkimisväärne majanduslik mõju. Näiteks sõltub Eesti riigi omaosaluse suurus Euroopa Liidu eelarves Statistikaameti andmete põhjal arvutatud rahvusliku kogutulu näitajast.

Haldusandmete kogumise eesmärk on täita asutuse põhimäärusest tulenevaid ülesandeid. Sageli ei ole kasutatavad definitsioonid, andmete uuendamise aeg ja kaetus kooskõlas statistikategemise vajadustega.

^a Välja arvatud aruanne "Kaubavedu maanteedel", mida saab esitada ainult paberil. Selle aruande esitajad on nii eraisikutest kui ka juriidilistest isikutest autoomanikud. Aruande ülesehitus erineb kõikide teiste aruannete omast ja seepärast ei ole seni osutunud võimalikuks seda Statistikaameti infosüsteemi integreerida.

Enne otsustamist, kas haldusandmeid saab kvaliteetse statistika tegemiseks kasutada ja kas statistika vastab usaldusväärsuse põhimõttele, tuleb teha haldusandmete sisulise (definiitsioonikohase) ja ajalise vastavuse analüüs. Analüüsis võrreldakse erinevatest allikatest (andmeesitajailt otse kogutud ja andmekogudest saadud) pärinevaid andmeid, selgitatakse välja nende erinevus ja selle põhjused. Järgneb haldusandmete statistikategemisse juurutamise protsess, mille käigus tehakse vajaduse korral statistikat teatud perioodi jooksul (tavaliselt üks aasta) paralleelselt kahel meetodil. Ettevalmistusperiood enne uue andmeallika kasutuselevõttu kestab vähemalt kaks aastat, enamjaolt on see aga pikem – arendamist vajavad ka infosüsteemid, mille toel haldusandmeid statistiliselt töödeldakse. Seega on protsess ressursimahukas.

Statistikat tehes on ühtviisi oluline pidada silmas statistika kvaliteeti ning jälgida andmeesitajate halduskoormust. Halduskoormuse vähenedes ei tohi halveneda statistika kvaliteet ning tarbijate põhjendatud vajadused peavad olema statistilise infoga rahuldatud.

Aruandluskorralduse lihtsustamise projekt

Riiklikul tasandil võeti halduskoormuse teema teravamalt luubi alla 2008. aastal, kui valitsuse korraldusega moodustati aruandluskorralduse lihtsustamiseks valitsuskomisjon, kellele tehti ülesanded:

- selgitada välja aruandluskohustuslastelt küsitavate andmete koosseis ja maht;
- ühtlustada ametkondade vahel erinevad aruandluses kasutatavad mõisted ehk luua aruandluse ühtne taksonoomia;
- töötada välja aruandlusnäitajate elektroonilist andmetöötlust võimaldav vorm;
- luua andmete esitamiseks elektrooniline keskkond;
- töötada välja vajalikud õigusaktide muutmise ettepanekud.

Komisjoni ja töögruppide töös osalesid erinevate ametkondade, sealhulgas Statistikaameti esindajad. Komisjoni tööd juhtis Justiitsministeerium. Arvestades töö mahtu, mis kulub selleks, et saavutada lihtsam aruandluskorraldus, oli mõistlik jagada projekt etappideks. Kuna eelnevalt olid vastu võetud seadusemuudatused, millega kohustati äriühinguid, mittetulundusühinguid ja sihtasutusi 1. jaanuarist 2010 esitama oma majandusaasta aruanne registrit pidavale kohtule (äriregistrile) vaid elektrooniliselt, asutigi projekti I etapis arendama majandusaasta aruande (MAA) koostamise ja esitamise elektroonilist keskkonda ning välja töötama selle taksonoomiat (näitajate loend). Nende tööde tulemusena viiakse majandusaasta aruande andmed kohe elektroonselt töödeldavale kujule (igal näitajal on kokkulepitud ID) ning neid on võimalik taaskasutada erinevatel, sh statistilistel, eesmärkidel. Taksonoomia väljatöötamisel arvestati võimaluste piires riikliku statistika tegemise vajadusi. Et uue süsteemi rakendamine vähendaks maksimaalselt halduskoormust, seadustati dubleerivate andmete küsimise keeld. Raamatupidamise seadusesse viidi sisse täiendused, mille kohaselt alates 1. jaanuarist 2010 ei või riigi või kohaliku omavalitsuse asutus või muu avalikke ülesandeid täitev isik nõuda raamatupidamiskohustuslaselt nende taksonoomiaga hõlmatud andmete esitamist, mis raamatupidamiskohustuslane on seaduses sätestatud korras esitanud registrile avaldamiseks koos majandusaasta aruandega. Sama seadus sätestab ka juhud, millal võib riigi või kohaliku omavalitsuse asutus nõuda taksonoomiaga esitatud andmeid^a:

- andmeid nõutakse enne, kui raamatupidamiskohustuslane on need registrile esitanud ja kui majandusaasta aruande registrile esitamiseks sätestatud tähtaega ei ole võimalik ära oodata;
- andmeid nõutakse registrile esitatud andmetega võrreldes erineva perioodi kohta ja kui registrile esitatud andmetest ei ole võimalik soovitud andmeid mõistlikult tuletada;
- nõutavate andmete mõisted ei ole taksonoomia elementide mõistetega identsed ja kui taksonoomia elementide andmetega ei ole võimalik soovitud eesmärgi saavutada.

^a Raamatupidamise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus. (2009). § 14¹ lõige 5

Et lõpeks äri- ning mittetulundusühingutelt ja sihtasutustelt dubleerivate andmete küsimine, tuleb riigi teistel institutsioonidel (Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet, Eesti Pank jt) kasutada oma töös selle süsteemi kaudu esitatud majandusaasta aruannete andmeid. Et kõnealustel asutustel jääks majandusaasta aruande andmete kasutamisel vajaduse korral aega andmeid analüüsida ja vastavaid organisatoorseid ja tehnilisi muudatusi ellu viia, anti neile võimalus taotleda kuni kaheaastat üleminekuaega. 31. detsembril 2011 lõppeski Statistiametile lubatud üleminekuaeg.

Näitajate ühisosa majandusaasta aruandes ja statistilistes aruannetes

Statistikaamet kogub majandusüksustelt (ettevõtted, asutused, organisatsioonid jms) andmeid kuu, kvartali ja aasta kohta käivate aruandevormidega. Kokku on aruandevorme veidi üle 160. Nendest aruandevormidega EKOMAR (ettevõtte kompleksne kalendriaasta aruanne^a), "Põllumajandus-, metsamajandus- ja kalandusettevõtete majandusnäitajad", "Finantsvahendus ja finantsvahenduse abitegevus" ning "Kasumitaotluseta organisatsioonid" küsitakse osaliselt ka neid näitajaid, mida majandusüksused võivad esitada majandusaasta aruande koosseisus. Üks majandusüksus esitab loetletud statistilistest aruannetest vaid ühe. Millise aruande majandusüksus on kohustatud esitama, sõltub tema tegevusalast, õiguslikust vormist ja suurusest tööga hõivatud isikute arvu järgi.

Kõrvutades statistiliste aruannete näitajate ja MAA taksonoomia elementide loendit, on näitajate maksimaalne ühisosa statistiliste aruannete lõikes järgmine (vt ka tabelit 1):

- põllumajandus-, kalandus- ja metsamajandusettevõtete aruandes 43% küsitavatest näitajatest;
- finantsvahenduse ja finantsvahenduse abitegevusala ettevõtete aruandes 68% küsitavatest näitajatest;
- ülejäänud tegevusaladega ettevõtete aruannetes (EKOMAR) 59% küsitavatest näitajatest;
- kasumitaotluseta organisatsioonide aruandes 64% küsitavatest näitajatest;
- korteri- ja elamuühistu aruandes 79% küsitavatest näitajatest;
- garaaži-, aiandus-, vee- ja hooneühistu ning majaomanike ühistu aruandes 76% küsitavatest näitajatest.

Tegelikkuses on statistilistes aruannetes ja MAA taksonoomias ühiseid näitajaid oluliselt vähem järgmistel põhjustel:

- kasumitaotluseta organisatsioonide kolme statistilise aruande esitamise tähtaeg on oluliselt varasem kui majandusaasta aruande võimalik esitamise aeg (tulenevalt seadusest esitatakse majandusaasta aruanne kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu);
- majandusüksusel ei ole kohustust anda majandusaasta aruande lisades infot taksonoomia kõigi näitajate osas (lähtutakse olulisuse printsiibist);
- kui majandusaasta aruande koostamisel ei kasutata taksonoomia elemente, vaid info edastamiseks tarvitatakse enda loodud näitajaid, mis ei ole taksonoomia elemendid;
- majandusaasta ei lange kokku kalendriaastaga;
- kõik majandusüksused pole kohustatud majandusaasta aruande koostamisel kasutama taksonoomiat;
- majandusaasta aruanne esitatakse hilineumisega.

Seega ei ole võimalik ette öelda, kui suureks ühiste näitajate arv tegelikult kujuneb. See selgub alles siis, kui MAA andmed on Statistikaametisse laekunud. Majandusaasta aruande põhjaruannete taksonoomia kohaselt esitamine on kohustuslik ja nende aruannete elementide ühisosa statistiliste aruannete näitajatega jääb sõltuvalt statistilisest aruandest vahemikku 3–11% statistiliste näitajate arvust.

^a Aruannete komplekt ettevõtetele, mis koosneb 26 aruandest. Osa näitajaid on kõigis aruannetes ühesugused, osa on tegevusalapõhised (tulude jaotus, tooraine ja materjalide kulud). Ettevõtte koostab ainult ühe aruande vastavalt oma põhitegevusalale.

Tabel 1. Riiklike statistiliste aruannete näitajate arvuline ühisosa taksonoomia kohaselt koostatud majandusaasta aruande taksonoomia elementidega 2010. aasta aruannete alusel

Table 1. Common indicators found both in official statistical questionnaires and in the taxonomy elements of annual accounting reports (AAR) prepared according to the taxonomy (based on the questionnaires of the year 2010)

Statistiline aruanne	Majandusüksuste arv, kes on kohustatud esitama statistilise aruande	Näitajate arv statistilises aruandes	selest: – of which:			Type of statistical questionnaire
			sisaldub MAA põhjaruannetes	sisaldub MAA lisades	ei ole MAA taksonoomiaga hõlmatud	
	<i>Number of economic units obliged to submit the statistical questionnaire</i>	<i>Number of indicators in the statistical questionnaire</i>	<i>included in AAR main statements</i>	<i>included in AAR Notes</i>	<i>not included in AAR taxonomy</i>	
EKOMAR, 26 aruannet	10631	641 ^a	72	309	260	EKOMAR, 26 questionnaires
Põllumajandus-, metsamajandus-, kalandus- ja jahindusettevõtete majandustegevus	1007	1118	81	400	637	Economic activities of agricultural, forestry, fishing and hunting enterprises
Kasumitaotluseta organisatsioonid	1268	180	13	103	64	Non-profit organisations
Kasumitaotluseta organisatsioonid, lisa. Korter- ja elamuühistu	535	130	10	92	28	Non-profit organisations, annex. Apartment and housing associations
Kasumitaotluseta organisatsioonid, lisa. Garaaži, aiandus-, vee-, majaanike ja hooneühistu	97	131	9	90	32	Non-profit organisations, annex. Garage, gardening, water, house-owners' and building associations
Finantsvahendus ja finantsvahenduse abitegevus	3352	227	7	148	72	Financial intermediation and auxiliary financial activities

^a Unikaalsete näitajate arv 26 aruandes kokku. Ühel aruandevormil võib olla 450–500 näitajat sõltuvalt majandusüksuse tegevusalast ja suurusest.

^a The number of unique indicators in 26 questionnaires in total. One questionnaire may include 450–500 indicators depending on the economic activity and size of the economic unit.

Lõpetati dubleerivate andmete kogumine – eeltäitmine eSTAT-is

Alates 2008. aastast on Statistikaametis aktiivselt tegeletud majandusaasta aruande andmete kasutuselevõtu temaatikaga. Esimestel aastatel lepitakse koostöös Registrite ja Infosüsteemide Keskuse, Rahandusministeeriumi jt institutsioonidega kokku MAA elementide loend. Loendi kokkupanekul lähtuti eelkõige äriseadustikus, raamatupidamise seaduses ja Raamatupidamise Toimkonna juhendites toodud nõuetest raamatupidamisele ning võimaluse piires riikliku statistika tegemise vajadustest. Kaks viimast aastat on Statistikaamet pannud rõhku tegemistele, mis on seotud MAA andmete kasutuselevõttuga. Pärast esimest taksonoomia kehtestamist 1. jaanuaril 2010 ühtlustas Statistikaamet need statistilised aruandevormid, kus küsitakse osaliselt näitajaid, mida majandusüksused võivad esitada MAA koosseisus. Ühtlustamise eesmärgiks oli, et statistilistes aruannetes küsitavate näitajate sõnastus ja esinemise järjekord oleks võimalikult

sarnane MAA vormidega. Alates 2010. aasta aruandevormidest ongi nii EKOMAR-i kui ka põllumajanduse, metsamajanduse ja kalanduse äriühingute majandusnäitajate aruannete tulude, kulude ja kasumi, aga ka vara, kohustuste ja omakapitali osa viidud muudetud kujule. Loodetavasti muudab see statistiliste aruannete esitamise andmeesitajatele lihtsamaks ja selgemaks.

Samuti oli vaja täiustada Statistikaameti infosüsteeme MAA andmete vastuvõtuks X-tee kaudu äriregistrist ning korraldada ümber andmekogumine, et lõpetada 2012. aastast alates MAA andmete dubleeriv kogumine statistiliste aruannetega. Viimati nimetatud tegevus osutus üheks keerulisemaks. Nimelt ei ole statistiliste aruandevormide koostamise hetkel ja paljudel juhtudel ka aruannete kogumise ajaperioodil teada, milliste näitajate kohta MAA koosseisus andmed äriregistrile esitatakse. Kui MAA põhjaruandeid peavad etteantud taksonoomia kohaselt täitma kõik majandusüksused, siis MAA lisade esitamisel on lähtealuseks olulisuse printsiip^a, mis võimaldab igal üksusel endal otsustada lisa ja selles olevate näitajate esitamise üle. MAA lisades olevad näitajad on peaaegu kõigil üksustel erinevad, kusjuures on ka üksuseid, mille MAA-s ei ole esitatud mitte ühtegi lisa. Seetõttu ei tähenda asjaolu, et taksonoomias on vastavad elemendid olemas, seda, et need sisalduvad ka MAA-ga esitatud andmetes, ning statistikatööde korraldamisel tuleb siiski küsida majandusaasta aruandes puuduolevaid andmeid, olgugi et taksonoomia kohaselt oleks saanud antud näitajat kajastada ka MAA-s. Sellest tulenevalt saab MAA taksonoomia kohaselt esitatud andmete loend Statistikaametile teatavaks alles hetkest, kui MAA on esitatud äriregistrisse ja andmed on sealt Statistikaametile laekunud. Oluline on märkida, et Statistikaamet saab andmed pärast MAA allkirjastamist. See tähendab, et ei piisa sellest, et raamatupidaja on andmed sisestanud.

Et lõpetada dubleerivate andmete kogumine, arendati Statistikaametis olemasolevat andmekogumiskanali eSTAT-i, kus äriregistrile esitatud MAA andmed on statistilises aruandevormis ette täidetud. Andmeesitaja täita jäävad vaid need näitajad, mida ei ole MAA taksonoomias küsitud või mida seal ei ole esitatud. Statistiliste aruannete eeltäitmine valiti ka seetõttu, et paljud statistilise aruande näitajad on n-ö MAA näitaja üksikasjalikumad liigendused. Kui koondsumma on ette kuvatud, aitab see ka tagada statistiliste andmete kvaliteeti.

Andmete eelkuvamist eSTAT-is alustatakse 2012. aastal ja seda tehakse juhul, kui ettevõtte on esitanud andmed äriregistrile elektrooniliselt MAA taksonoomiat järgides.

Aruande eeltäitmisel on kasutatud äriregistrile esitatud ja kinnitatud MAA andmeid, mis on koostatud kalendriaasta kohta. Eeltäitmisel kasutatakse MAA näitajaid kas n-ö üks ühele (st statistilise aruande näitaja on sama, mis MAA näitaja) aga ka summeerides või lahutades MAA näitajate väärtusi (näiteks aruande EKOMAR näitaja „Müük mitteresidentidele“ leidmiseks lahutatakse MAA näitaja „Müügitulu kokku“ väärtusest näitaja „Müük Eestis“ väärtus). Statistiliste aruannete eeltäitmise valemid on andmeesitajale kuvatud eSTAT-is ja need on kättesaadavad ka Statistikaameti kodulehel. Ettekuvatud numbreid saab muuta või kustutada. Eeltäidetud andmed tuleb statistilise aruande täitjal siiski üle vaadata ning lisada puuduvad näitajad (vt joonis 1).

^a Raamatupidamise seaduse §16 lõige 4: olulisuse printsiip – raamatupidamise aruandes peab kajastuma kogu oluline informatsioon, mis mõjutab raamatupidamiskohustustase finantsseisundit, majandustulemust ja rahavoogusid. Oluline on selline aruandeformatsioon, mille avaldamata jätmine võib mõjutada aruande kasutajate poolt aruande põhjal tehtavaid majandusotsuseid. Väheolulisi objekte võib arvestada ja aruandes kajastada lihtsustatud viisil.

Joonis 1. Näide majandusüksuse eeltäidetud statistilisest aruandest eSTAT-is
Figure 1. An example of a pre-filled statistical questionnaire of an economic unit in eSTAT

1. Vara, kohustused ja omakapital, eurot		Σ	
		Aruandeaasta lõpul	Eelmise aruandeaasta lõpul
		1	2
		Σ	Σ
KÄIBEVARA	X	XXXXX	XXXXX
Raha	Σ I_010	51491	35682
Lühiajalised finantsinvesteeringud kokku	Σ I_015		
..lühiajalised aktsiad ja osad	Σ I_020		
..muud lühiajalised finantsinvesteeringud (välja arvatud aktsiad ja osad)	Σ I_030		
Lühiajalised nõuded ja ettemaksed	Σ I_040	110472	90193
..nõuded ostiate vastu	Σ I_041	110064	90008
..muud nõuded ja ettemaksed	Σ I_042	110064	90008
Varud kokku	Σ I_050	30269	32405
..tooraine ja materjal	Σ I_051	28945	31313
..lõpetamata toodang	Σ I_052		
..valmistoodang	Σ I_053		
..müügiüks ostetud kaubad	Σ I_054	1324	1092
..ettemaksed varude eest	Σ I_055		
Bioloogilised (tarbitavad) varad	Σ I_060		
Müügiototeel põhivara	Σ I_065		
KÄIBEVARA KOKKU	Σ I_070	192232	158280
PÕHIVARA	X1	XXXXX	XXXXX
Pikaajalised finantsinvesteeringud, nõuded ja ettemaksed kokku	Σ I_110	64	64
..pikaajalised aktsiad ja osad	Σ I_111		
..muud pikaajalised väärtpaberid (välja arvatud aktsiad ja osad)	Σ I_112		
Kinnisvarainvesteeringud	Σ I_115		
Materiaalne põhivara	Σ I_120	461495	481021
Bioloogilised (tootvad) varad	Σ I_140		
Immateriaalne põhivara	Σ I_130		
PÕHIVARA KOKKU	Σ I_150	461559	481085
VARA KOKKU	Σ I_400	653791	639365

Rida I_070 - veerg 1 -- MAA -- 23.02.2012 04:03 -- Bilanss. Kokku käibevara (aruandeperioodi lõpul)

MAA taksonoomia võimaldab lisasid täiendada omapoolse kirjeldusega ridadega. Lisaridadel toodud nn vaba kirjeldusega elemente ei ole eeltäitmiseks võimalik kasutada, sest see eeldab nende eelkontrolli ja kodeerimist Statistikaametis ning vajaduse korral isegi ühenduse võtmist MAA esitajaga. See nõuaks lisatööjõu palkamist, mis on aga riigile ja seega maksumaksjale lisakulu.

Miks on vaja eraldi statistilisi aruandeid?

See, et on rakendunud MAA andmete esitamine elektroonselt töödeldaval kujul, ei tähenda, et majandusüksus ei pea enam Statistikaametile andmeid esitama. Ettevõtlus- ja majandusstatistika tegemiseks vajab Statistikaamet oluliselt rohkem andmeid, kui esitab majandusüksus MAA-ga. MAA üks kasuteguritest on see, et enam ei küsita dubleerivaid andmeid: kord juba riigile esitatud andmed saab kogu ulatuses ja kõikide huvigruppide (sh Statistikaamet) vajadusteks ära kasutada vastavalt ettenähtud õigustele. Raamatupidamise seaduse muudatuses on sätestatud ka juhud, mil riigi või kohaliku omavalitsuse asutus võib raamatupidamiskohustuslaselt nõuda taksonoomiaga hõlmatud andmete esitamist.

Peamised põhjused, miks lisaks MAA-le on vaja eraldi statistilisi aruandeid, on järgmised:

- MAA ei sisalda paljusid andmeid, mida tarbijad nõuavad (lisandväärtus – skeem 2 ei sisalda tööjõukulusi ega kulumit, seega ei saa arvutada lisandväärtust ning sealt edasi tootlikkust; maksed tööjõuvarustustevõtetele, ehitustevõtete ehitustööd välismaal jne);
- mitmed näitajad on omased vaid teatud tegevusaladele (nn tegevusalaspetsiifilised näitajad), nagu näiteks tehtud ehitustööde maksumus ehitise tüübi järgi ehituses, müügipinnad kaubanduses jne, ja neid ei ole mõtet lisada kõigile üksustele mõeldud MAA-sse, st taksonoomiasse;
- MAA lähtub olulisuse printsiibist, st raamatupidamiskohustuslasele on jäetud õigus otsustada, milliste lisades olevate elementide kohta ta info avalikustamiseks edastab. See tähendab, et Statistikaametil puudub eelnev teave MAA-ga esitatavate näitajate koosseisust. Statistika tegemiseks on seda aga tarvis, sest kasutusel on valikuuringud, kus üks üksus esindab mudelis paljusid teisi sarnaseid üksusi. Äriregistrist andmete vastuvõtul ning majandusüksustelt nende andmete kogumiseks, mis ei sisaldu MAA taksonoomias, tuleb rakendada nn individuaalset lähenemist. Täiendavalt tuleb koguda vaid neid andmeid, mida MAA-ga äriregistrile ei esitatud, ja andmeid, mis küll esitati, kuid kujul, mis ei võimalda elektroonilist andmetöötlust;
- statistilised andmed on vajalikud võrreldavuse tagamiseks kalendriaasta kohta. Tegevuse alustamisel ja lõpetamisel lubatud kuni 18-kuulise majandusaastaga aruanded ei sobi statistika tegemisel;
- konsolideeritud aruanded ei sobi statistika tegemisel. Statistikat tuleb teha tegevusalati ja töötajate arvu ning muude suurusgruppide järgi ning seetõttu on MAA lisadest kasutatavad vaid emaaettevõtte kohta esitatud andmed (emaaettevõtte kasumiaruanne ja bilanss).

Halduskoormuse võimalik vähenemine

Kui statistiliste aruannetega enam dubleerivaid andmeid ei koguta, vähendab see majandusüksuste statistilist halduskoormust. Halduskoormuse muutuse hindamiseks on kasutatud majandusüksuste antud hinnanguid, kui palju neil kulus aega statistiliste aruannete täitmiseks. Nede hinnangute alusel on arvatud ajakulu aruande ühe lahtri (näitaja) täitmise kohta. Ajakulu teisendamisel tööjõukuludeks (palgakulu ja sotsiaalmaksed) on aluseks kvartali keskmine tööjõukulu tunnis, mis 2010. aasta I kvartalis oli 6,87 eurot.

Kui kõik valimiüksused täidaksid majandusaasta aruandega seotud statistilise aruande samas mahus kui 2010. aastal ilma eeltäitmiseta, siis kulutaksid nad selleks 8265 tööpäeva. Piltlikult väljendades tegeleksid 33 töötajat terve aasta nimetatud statistiliste aruannete täitmisega ning nende arvestuslik tööjõukulu kokku oleks 454 000 eurot. Kui statistiline aruanne oleks eeltäidetud majandusaasta põhjaruannetes toodud andmetega, väheneks koormus 10%, ehk 45 000 euro võrra (võrdub 827 tööpäevaga). Kui statistiline aruanne oleks eeltäidetud nii majandusaasta põhjaruannetes kui ka lisades toodud andmetega, väheneks koormus 59%. See on majandusüksuste koormuse teoreetiline vähenemine, sest arvesse pole võetud järgmisi asjaolusid:

- kõigi majandusüksuste majandusaasta ei lange kokku kalendriaastaga;
- majandusüksused ei esita andmeid taksonoomia kõikide elementide kohta, st nad lähtuvad aruande koostamisel olulisuse printsiibist;
- MAA esitamine taksonoomia kohaselt pole kohustuslik kõigile üksustele;
- osa majandusüksusi jätavad MAA tähtjaks esitamata.

Loetletud tegurid pärsvad andmeesitajate koormuse reaalselt vähenemist vaatluse all olevate statistiliste aruannete koostamisel. Et statistilistes aruannetes ei täideta kõiki lahtrid (keskmiselt on ühes aruandes täidetud 14–23% lahtritest), siis pole võimalik praegu ka hinnata, kui suur

osatähtsus on aruandes eeltäidetavatel lahtritel ja kui suur osatähtsus on nendel lahtritel, mida pole võimalik eeltäita. Täpsemad tulemused koormuse vähenemise kohta saab 2013. aasta alguses, kui tehakse kokkuvõtteid 2012. aastal toimunud eeltäitmisest. Reaalselt väheneb andmeesitajate koormus ilmselt vahemikus veidi üle 10%, kuid tunduvalt alla 60%. Hinnanguliselt väheneb koormus rahalises väljenduses 50 000 – 100 000 euro võrra.

Lõpetuseks

Et teha riiklikku statistikat, peab Statistikaamet saama toormaterjali, st koguma andmeid. Eelkõige tuleb statistika tegemisel kasutada haldusandmeid, st riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste ning juriidiliste isikute tegevuse käigus loodud või nende kogutud andmeid. Alles siis, kui olemasolevate haldusandmete kvaliteet ei vasta statistika tegemise reeglitele või vastavad haldusandmed puuduvad, pöörduakse andmete saamiseks majandusüksuste poole.

Alates 2012. aastast on üheks oluliseks statistika tegemisel kasutatavaks haldusandmekoguks majandusaasta aruannete andmestik. Kuni selle ajani koguti statistiliste aruannetega osaliselt samu andmeid, mis esitatakse äriregistrisse taksonoomia kohaselt koostatud MAA koosseisus. See, et lõpetatakse dubleeriv andmekogumine, vähendab majandusüksuste statistilist halduskoormust.

Statistilisi elektroonseid aruandeid hakatakse MAA andmetega eeltäitma 2012. aastal. Andmeesitajal on vaja lisada vaid näitajad, mida MAA taksonoomias ei küsita või mida seal ei ole esitatud. Mida rohkem infot on MAA-s, seda vähem on vaja lisada näitajaid statistilisse aruandesse. Taksonoomias etteantud elementide kasutamine ka MAA lisades vähendab vajadust lisada näitajaid statistilistesse aruannetesse.

Täielikud aruanded tuleb esitada Statistikaametile siis, kui äriregistrile esitatud majandusaasta andmestik ei ole kalendriaasta kohta, kui statistikaaruande esitamise tähtaeg on varasem kui MAA-I või kui majandusüksus saadab MAA äriregistrile ainult PDF-vormingus.

Allikad Sources

Aruandluskorralduse lihtsustamiseks valitsuskomisjoni moodustamine. (2008). Vabariigi Valitsuse korraldus nr 427, 9. oktoobrist 2008.

Aruandluskorralduse lihtsustamiseks moodustatud valitsuskomisjoni töömaterjalid. [www] <https://ajaveeb.just.ee/e-aruanalus/> (8.03.2012).

Majandusaasta aruande taksonoomia. (2009). Vabariigi Valitsuse määrus nr 206, 17. detsembrist 2009. RT I 2009, 64, 436

Measurement and reduction of administrative burdens. 3rd meeting of the European Statistical System Committee. Luxembourg, 19 November 2009.

Raamatupidamise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus. (2009). RT I 2009, 54, 363.